

مقایسه مهارت‌های اجتماعی و یادگیری خود راهبر دانش‌آموزان

مدارس هوشمند و سنتی دوره متوسطه دوم

مریم قناعت پیشه^{۱*}، مسلم صالحی^۲

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۱/۱۷ صص ۷۳-۸۸ تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۵/۰۲

چکیده

هدف از این پژوهش، مقایسه مهارت‌های اجتماعی و یادگیری خود راهبر دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی دوره متوسطه شهرستان مرودشت است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف تحقیق، از نوع کاربردی و به لحاظ نوع تحقیق، ماهیت و اهداف پژوهش از نوع علی مقایسه‌ای است؛ جهت روش آماری از آزمون تی گروه‌های مستقل استفاده گردید. جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است که دارای پایایی ۰/۸۰ و هم‌چنین ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ است. جهت گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه‌ی مهارت‌های اجتماعی (SSRS (Gresham, 1990)، یادگیری خودراهبر گاگلیلمینو (Guglielmino, 1977)، استفاده شد. سؤالات پژوهش بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی در شهرستان مرودشت در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ برابر ۳۳۵۵ نفر و نمونه تحقیق در این پژوهش بر اساس جدول مورگان ۲۷۰ نفر است، در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است که در دو گروه ۱۳۵ نفره قرار گرفته‌اند که شامل مدارس هوشمند و مدارس معمولی هستند و مشغول به تحصیل هستند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان یادگیری خودراهبر دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی، تفاوت معنادار وجود دارد که میزان یادگیری خودراهبر دانش‌آموزان مدارس هوشمند از مدارس سنتی بیشتر است و بین میزان مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی تفاوت معناداری وجود ندارد.

کلید واژه‌ها: مهارت‌های اجتماعی، یادگیری خود راهبر، مدارس هوشمند، مدارس سنتی.

^۱ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

^۲ استاد یار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی ایران

* نویسنده مسئول: z_ghanaatpish@yahoo.com

مقدمه

امروزه پیشرفت آموزش و تعلیم و تربیت در حوزه «فن آوری اطلاعات» چنان دگرگونی پدید آورده است که بسیاری از محققان و پژوهشگران، این امر را عامل اصلی برای «توسعه پایدار» مبتنی بر دانایی می‌دانند. با گسترش و به کارگیری فن آوری اطلاعات در اقصی نقاط کشورمان به ویژه در حوزه آموزش و پرورش و انجام سرمایه‌گذاری وسیع در امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان، شاهد ارتقای مهارت و آموزش این قشر خواهیم بود (Asefi, R. & Bahoo, M. & Hamidzade, 2007). آخرین یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که یادگیری، کلید ورود به جامعه دانش - محور است. در عصر حاضر به مدد فن آوری اطلاعات و ارتباطات می‌توان یادگیری را تسهیل کرد و امکان ساختن دانش را برای عده بیشتری از افراد جامعه فراهم آورد (B. Broor & Dozhonj, & Staut, 2004). از آنجا که یادگیری موضوع اصلی هر نوع آموزش است، وقتی معنی‌دار می‌شود که با یادگیری فراگیران همراه باشد و هر فرد باید مطالب بیشتری را بیاموزد تا از بقیه عقب نماند. در این روند هرچه رو به جلو حرکت می‌کند سرعت بیشتری به خود می‌گیرد. همگام با این پیشرفت، هر فرد باید تلاش بیشتری برای آموزش خود کند. در این روند نظام‌های سنتی آموزش نمی‌تواند پاسخ‌گو باشد. پس افراد باید آموزش‌های خود را به سمتی سوق دهند که کمتر به آموزشگر نیاز داشته باشند (Kazemi, 2013:20). برای محقق شدن چنین رویکردی نیاز به تغییر در رویه‌های سابق است. شیوه‌ی آموزش قدیمی، مسلماً پاسخگوی نیازهای آموزشی عصر جدید نیست، بنابراین یکی از تلاش‌های سازمان‌های آموزشی باید در ارتباط با فن آوری اطلاعات و ارتباطات و کاربرد آن در برنامه درسی باشد (Niaz Azari, 2005). مدارس هوشمند، دانش‌آموز، خود خلاق بوده و با پویایی که پیدا می‌کند در صدد رفع مشکل خود بر می‌آید و البته در هنگام بروز مشکل، سیستم به گونه‌ای طراحی شده است که یادگیرندگان بتوانند از افراد دیگر کمک بگیرند (Tavangar, 2014). کلاس‌های آموزش سنتی دیگر دارای اثر بخشی چندانی نیستند، زیرا وابسته به زمان و مکان خاص بوده و نمی‌توانند بافت واقعی و مناسب را برای یادگیری فراهم آورند (Heidari, 2012). یادگیری الکترونیکی در میان متخصصان تعلیم و تربیت، شامل هرگونه استفاده از فن آوری‌های وب و اینترنت به منظور خلق تجربیات یادگیری است، هورتون (Horton, 2009). هم چنین باید افزود که به کارگیری مؤلفه‌های مختلف فن آوری اطلاعات و ارتباطات (به ویژه اینترنت) به منظور سازماندهی و مدیریت فرایندهای یاددهی - یادگیری و نیز انتقال آموزش. شایان ذکر است. یکی از ویژگی‌های بسیار مهم یادگیرنده در محیط‌های الکترونیکی، آمادگی برای یادگیری خود راهبر و مستقل و «یادگیری خودراهبر، فرآیندی است هدفمند؛ معمولاً به وسیله فعالیت‌های رفتاری درگیر

¹ Horton & Horton

در شناسایی و جست‌وجوی اطلاعات مشخص می‌شود و یادگیرنده، آگاهانه مسوولیت را برای تصمیمات مربوط به اهداف و فعالیت‌ها می‌پذیرد» لانگ^۱ (Long, 2009). گاگلیلمینو^۲ (Guglielmino, 1977) از متخصصان حوزه یادگیری خودراهبر، معتقد است: اگرچه مهارت‌های فنی یادگیرندگان برای موفقیت در محیط یادگیری مهم است، ولی خودراهبری برای موفقیت در محیط الکترونیکی حیاتی‌تر است.

آموزش و پرورش از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی است و کیفیت فعالیت سایر نهادهای اجتماعی تا اندازه زیادی بستگی به چگونگی عملکرد این نهاد دارد (Nadimi, 2012). یکی از جنبه‌های شخصیت دانش‌آموزان جنبه اجتماعی است پس در تربیت جنبه اجتماعی، تأکید ویژه بر یادگیری مهارت‌های اجتماعی نیز ضروری به نظر می‌رسد (Ghahramani, 2012).

مهارت‌های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی، سازش یافتگی روانشناختی، مهارت‌های مقابله‌ای و حتی وضعیت شغلی و استخدام فرد رابطه دارد (Miles, S, B, & Stipek, 2009). مهارت اجتماعی فرایندی است که طی آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد و او را برای ورود به جامعه، آماده می‌کند (Nasaji Zavareh, 2010). این مهارت‌ها، توانایی‌هایی هستند که باعث بروز رفتارهایی شده که به صورت مثبت یا منفی تقویت می‌گردند و می‌توانند موجبات سازگاری بیشتر و اثرگذاری مناسب و مطلوب در رفتار دیگر افراد جامعه را فراهم کنند. اساس مهارت اجتماعی، به وجود آوردن تعادل بین خواسته‌ی خود و انتظارات جامعه است که می‌تواند بر تمام ابعاد زندگی فرد تأثیر بگذارد.

(Dhingra, R, Manhas, S & Thakur, N, 2005). یکی از خصایص مهم افرادی که از رشد اجتماعی کافی برخوردارند، این است که آن‌ها واجد مهارت‌های اجتماعی هستند. بسیاری از روان‌شناسان بر این باورند که رشد ناکافی مهارت‌های اجتماعی، نقش بسزایی در ناکامی و شکست‌های آتی کودکان دارد. وارد^۳ (Ward, S, M, 2004). روانشناسان نیز به طور معمول سازگاری با محیط و افراد در اجتماع را مورد توجه قرار داده و ویژگی‌هایی از شخصیت را بهنجار تلقی کرده‌اند که به فرد کمک می‌کند، خود را با جهان پیرامون سازگار سازد (Rostami, S, & Ahmadiania, 2010).

¹ Long

² Guglielmino

³ Social Skills

⁴ Ward

در پژوهش حاضر، مهارت اجتماعی بیشتر از منظر شناختی مورد توجه قرار گرفته است. در نظریه‌های شناختی، عوامل اصلی به وجود آورنده و نگه دارنده هر گونه رفتار را، فرآیند شناختی، یعنی افکار، قدرت استنباط، مهارت حل مساله و ادراکات فرد به حساب می‌آورند. بنابراین چنین فرض می‌شود که علت کمبود مهارت اجتماعی افراد، برداشت‌ها و تصورات نادرست از رویدادهاست. حال هر عاملی که بتواند جنبه شناختی افراد را تقویت کند، می‌تواند منجر به افزایش مهارت اجتماعی گردد. یکی از مهم‌ترین مکان‌هایی که در آن زمینه رشد مهارت اجتماعی فراهم می‌شود، مدرسه است. در مدرسه، فعالیت‌های اجتماعی با فعالیت‌های درسی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در هم تنیده شده است. منظور از عملکرد تحصیلی، مقدار یادگیری آموزشی دانش‌آموزان است که از طریق آزمون‌های مختلف درسی سنجیده می‌شود. گرچه این تعریف فقط بر بعد شناختی کاربردی تر و قابلیت سنجش آن بیشتر است. نتایج پژوهش اوسو^۱ و همکاران (Mokhtari, A., 2010) Instructional design principles virtual environmen عنوان تأثیر آموزش به کمک کامپیوتر در مقایسه به روش سنتی بر عملکرد درس زیست‌شناسی دانش‌آموزان سال آخر در "غنا"، به روش شبه آزمایشی، نشان داد که عملکرد گروهی که مفاهیم علوم را از طریق کامپیوتر فرا گرفته‌اند به طور متوسط از گروه کنترل که مفاهیم را به روش سنتی فرا گرفتند، بهتر بود. یک گزارش فراتحلیل توسط جاسچیک^۲ (Jaschik, S, 2010) از وزارت آموزش و پرورش ایالات متحده، تحت عنوان «مقایسه تأثیرات آموزش الکترونیکی با روش سنتی» ارائه گردید. نتایج هم چنان حاکی از آن بود که تأثیر آموزش الکترونیکی به تنهایی بیشتر از آموزش ترکیبی (آموزش الکترونیکی به همراه آموزش چهره به چهره) است. پژوهش بارو^۳ و همکاران (Barrow, L., Markman, L., & Rouse, C. E, 2009) حاکی از آن بود که عملکرد دانش‌آموزان گروه آزمایش (تعلیم دیده در آزمایشگاه کامپیوتر) به نحو بارزی، بهتر از گروه گواه (تعلیم دیده به روش سنتی) بود. زیگا و وبستر^۴ (Zsiga, P. L., & Webster, M, 2007) در تحقیق خود تحت عنوان «چرا آموزشگران دبیرستان‌ها به یادگیری خودراهبر علاقه‌مند هستند؟» به این نتیجه رسیدند که آموزشگران باید دانش‌آموزان را آماده کنند تا از فرصت‌های یادگیری که به دست می‌آورند، به خوبی استفاده کنند و مهارت‌های خود را بهبود بخشند تا در ارتباطات آموزشی خود موفق باشند (Kazemi, 2013). بندورا (Bandura, A, 1986) در پژوهشی به این نتیجه رسید که باورهای خودراهبر، عملکردهای

¹ Owusu

² Jaschik

³ Barrow

⁴ Zsiga & Webster

متوسطه دوم

ریاضی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند، خواه این عملکردها بر اساس نمرات آزمون ملاک مرجع، خواه از طریق شاخص‌های پیشرفت ارزیابی شوند (به نقل از کرامتی و شهر آرای و Keramati, H. & Shahraray, M, 2005). حسین کاظمی (Kazemi, H, 2013) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر میزان آمادگی خود راهبری در یادگیری در آموزش فراگیران را بسیار مهم می‌داند.

نتایج تحقیق ستّاری و محمدی (Sattari, S. & Mohammadi, P, 2012) بیانگر این بود که بین میزان استفاده از فن‌آوری اطلاعات با موفقیت آموزشی و مؤلفه‌های تشکیل دهنده آن (شامل: ترغیب دانش‌آموزان به استفاده از وسایل الکترونیکی، تمایل به کلاس درس و...) رابطه معناداری وجود دارد. یافته‌های حاصل از پژوهش حسین زارع (Zare, H, 2011) حاکی از این بود که بین آمادگی یادگیری خودراهبر دانشجوین در محیط مجازی با پیشرفت تحصیلی آن‌ها ارتباط وجود دارد و مؤلفه‌های توانایی کاربرد مهارت‌های مطالعه و حلّ مشکل و خودپنداره‌ی مثبت بیشترین توانایی پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی و بیشترین ارتباط با آن دارند. نتایج تحقیق صفّاریان و همکاران (Saffarian, S. & Fallah, V. & Mirhoseini, H, 2011) نشان می‌دهد که عملکرد دانش‌آموزانی که به وسیله نرم‌افزار آموزشی، آموزش دیده‌اند در مقایسه با دانش‌آموزانی که به شیوه سنتی آموزش دیده‌اند، در آزمون پیشرفت تحصیلی ریاضی به طور قابل ملاحظه‌ای بهتر بوده است. نتایج حاکی از پژوهش زارع داویجانی (Zare Davijani, A, 2011) مشخص گردید که دانشجویانی که آشنایی زیاد با فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات دارند، میزان پیشرفت تحصیلی آن‌ها زیاد است. نتایج تحقیق دائی زاده و همکاران (Daeizadeh, H. & Hoseinzadeh, B. & Ghaznavi, M, 2011) با عنوان «تأثیر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم متوسطه شهرستان خاش» حاکی از آن است که استفاده از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال، در حدّ زیاد اثرگذار بوده است. نتایج تحقیق حیدری و همکاران (Heidari, Gh. & Madaloo, Y. & Niaz Azari, M. & Jafari Goloje, A, 2011) بیانگر این بود که نه تنها استفاده از نرم افزارهای آموزشی در تدریس بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس انگلیسی مؤثر است؛ بلکه تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از شیوه سنتی بیشتر است. در نتایج حاصل از تحقیق سلیمان پور و همکاران (Soleiman Pour, J. & Khalkhali, A. & Fallah, L, 2011)

مشخص شد که میزان یادگیری پایدار در روش تدریس مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، بیشتر از روش تدریس سنتی است. نتایج پژوهش شبیری و عطاران (Shobiri, F. & Attaran, M, 2008) نشان داد که بهره‌گیری از رایانه در افزایش یادگیری دانش‌آموزان، افزایش تعامل آن‌ها

با یکدیگر و تقویت روحیه و انجام دادن کارگروهی در آنان، تأثیر معنی داری دارد. نتایج تحقیق چن و همکاران (Chen, H., Wang, Q, & Chen, X, 2001) بررسی رابطه مهارت اجتماعی و پیشرفت تحصیلی در ۲۸۶ دانش آموز، رابطه مثبتی میان پیشرفت تحصیلی و مهارت اجتماعی و روابط دوستانه با همسالان را حکایت داشت و همچنین رابطه منفی میان پیشرفت و پرخاشگری، ناسازگاری های تحصیلی و روابط نامطلوب با همسالان را نشان می داد. در تحقیق صورت گرفته از مریم سبزواری (Sabzevar, M, 2013) نقش مهارت های اجتماعی را بر پیشرفت تحصیلی نشان داده که در نتیجه معلمان می که در زمینه ی افزایش مهارت های اجتماعی موفق عمل می کنند، می توانند علاوه بر آموزش مستقیم برای افزایش رشد علمی، به صورت غیر مستقیم (به وسیله ی افزایش مهارت اجتماعی) پیشرفت تحصیلی را ارتقا دهند.

فاتحی زاده و فتحی (Fathi, F. & Fatehizadeh, M. & Nasr Esfahani, A, 2006) در پژوهش خود با عنوان بررسی عملکرد مدرسه در ایجاد و پرورش مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر دبیرستانی به این نتیجه رسیدند که مدرسه و برنامه درسی نقش مؤثری در ایجاد و پرورش مهارت های اجتماعی دارند. یادگیری خودراهبر دارای مشخصه هایی مانند : شناسایی نیازهای یادگیری؛ تعیین اهداف یادگیری ؛ تصمیم گیری در مورد چگونگی ارزیابی نتایج یادگیری ؛ شناسایی و جست و جوی منابع یادگیری و استراتژی های یادگیری ؛ ارزیابی محصول نهایی یادگیری می باشد ایواسیو (Iwasiw, C, 1987).

انجام پژوهش حاضر از این رو اهمیت دارد که امروزه نوع ارتباط های اجتماعی اهمیت بسیار زیادی یافته اند. اما با این که بخش عمده ای از جمعیت کشورمان را دانش آموزان تشکیل می دهند، شواهد نشان می دهند که مهارت های اجتماعی در همه آن ها در حد مطلوب نیست و در برخی از موارد از حداقل مورد انتظار، کمتر است ؛ ضرورت پژوهش حاضر وقتی خود را بیشتر نشان می دهد که بدانیم مطالعات انجام شده در داخل کشور در زمینه تأثیرگذاری مطالعه غیر درسی بر مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیل دانش آموزان اندک است. با این حال، اندک تحقیقات انجام شده بیانگر رابطه مثبت بین مطالعه غیر درسی با مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی هستند. مقایسه پژوهش حاضر با پژوهش های پیشین دو نکته برجسته را نشان می دهد. اول این که به طور عمده، پژوهش های انجام شده در زمینه متغیر مهارت های اجتماعی بسیار است؛ اما پژوهشی که در خصوص متغیر یادگیری خودراهبر باشد کم و در خصوص هر دو متغیر مهارت اجتماعی و یادگیری خودراهبر را که مدنظر قرار داده باشد، یافت نشد. نکته دوم مربوط به ویژگی های روش شناختی

¹ Chen

است. در حالی که پژوهش‌های پیشین، توصیفی و از نوع همبستگی هستند که در آن‌ها رابطه مطالعه با دو متغیر دیگر بررسی شده است، پژوهش حاضر از نوع توصیفی، علی مقایسه‌ای است و در آن مقایسه یادگیری الکترونیکی بر مهارت اجتماعی و یادگیری خود راهبر بررسی شده است گندمکار (Gandomkaar, 2013). با توجه به مطالعات انجام شده در این زمینه، مسأله اصلی که مطرح می‌شود این است که آیا این ابزارها می‌توانند در یادگیری دانش‌آموزان کشور ما نیز مؤثر واقع شوند و یادگیری را در آن‌ها نیز افزایش دهند. در این پژوهش، محققان نیز درصدد پاسخ به سؤالات اصلی و ویژه زیر هستند:

سؤال اصلی

آیا بین یادگیری خودراهبر و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان پایه دهم در مدارس سنتی و مدارس هوشمند تفاوت وجود دارد؟

سؤالات ویژه

- آیا بین یادگیری خود راهبر دانش‌آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟
- آیا بین مهارت اجتماعی دانش‌آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟
- آیا بین ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟

روش

گروشم و الیوت (Gresham, F.M., and S.N. Elliot, M, 1990) گزارش داده اند که روایی آزمون مهارت‌های اجتماعی به طور متوسط بین ۰٫۵۰ تا ۰٫۷۰ بوده و پایایی آزمون مهارت‌های اجتماعی SSRS را با استفاده از روش باز آزمایی بین ۰٫۶۵ تا ۰٫۹۳ و از طریق روش ضریب آلفا بین ۰٫۸۱ تا ۰٫۸۵ است. به منظور اطمینان از پایایی ابزار، آزمون سنجش مهارت‌های اجتماعی در یک نمونه‌ی ۵۰ نفری از جامعه‌ی آماری ابتدا اجرا شد و با استفاده از روش آلفای کرونباخ ضریب ۰٫۷۰ . صدم به دست آمد که نشان از پایایی مطلوب آن است و داده‌ها از طریق مقیاس آمادگی برای خودراهبری در یادگیری گردآوری شده. این مقیاس، ابزار خودسنجی و شامل ۵۸ گویه است که برای اولین بار توسط گاکلیلمینو تدوین و اعتباریابی شده است. در این ابزار آزمودنی‌ها به یک مقیاس پنج درجه‌ای بر روی طیف لیکرت (تقریباً هرگز=۱ و تقریباً همیشه=۵) پاسخ داده‌اند. یافته‌های گاکلیلمینو در آمریکا و کانادا نشان می‌دهد که پایایی این ابزار پرسشنامه یادگیری خودراهبر به روش آلفای کرونباخ ۰٫۹۴ بوده و همبستگی ماده کلین ۰٫۳۰ تا ۰٫۶۰ بوده است.

پژوهشگران به منظور تعیین پایایی این پرسشنامه، از روش الفبای کرانباخ استفاده کردند که میزان آن ۸۴/۰ است. پایایی ابزار با استفاده از پرسشنامه‌ی یادگیری الکترونیکی که توسط رقیه هرزندی و همکاران انجام شده و با هدف بررسی میزان تأثیر روش‌های نوین آموزش بر کیفیت فرآیند یاددهی - یادگیری از دیدگاه دانشجویان از نوع توصیفی - پیمایشی است. نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که میزان تأثیر روش‌های نوین آموزش بر کیفیت فرآیند یاددهی - یادگیری از دیدگاه دانشجویان بیشتر از حد متوسط ارزیابی شده است. و از پایایی ابزار یادگیری خود راهبر که توسط حسین کاظمی و همکاران ( ) با عنوان عوامل مؤثر بر میزان آمادگی خود راهبر (SDLR) دانشجویان دانشکده کشاورزی علوم تحقیقات تهران از نظر هدف کاربردی است و از لحاظ نحوه‌ی جمع‌آوری داده‌ها از نوع توصیفی و بر حسب روش همبستگی است، استفاده گردید.

پژوهش حاضر از لحاظ هدف تحقیق، از نوع کاربردی و نوع تحقیق، علی و مقایسه‌ای است. جامعه آماری این پژوهش، که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای است از بین همه دانش‌آموزان پایه دهم (متوسطه دوم) دخترانه شهرستان مرودشت در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ هستند. از کل جامعه آماری (۳۳۵۵ نفر) بر اساس جدول تعیین حجم نمونه مورگان، نمونه‌ای به تعداد ۲۷۰ نفر در دو گروه ۱۳۵ نفره انتخاب شد. توضیح این که یک گروه شامل دانش‌آموزانی است که در مدارس هوشمند و گروه دیگر شامل دانش‌آموزانی است که در مدارس معمولی (سنتی) مشغول به تحصیل هستند. با توجه به هدف تحقیق، ابزار این پژوهش از دو نوع روش نمونه‌گیری استفاده شده است: در مرحله اول با توجه به آیین‌نامه هوشمندسازی مدارس؛ دو مدرسه که از نظر هوشمندسازی در سطح بالاتری قرار دارند، انتخاب شده و از مدارس سنتی هم، دو مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شد. در مرحله دوم، در هر دو مدرسه، به صورت تصادفی دو کلاس انتخاب شد، که جدول ۱ توزیع فراوانی جامعه و تعداد افراد نمونه را به تفکیک طبقات جامعه آماری نشان می‌دهد.

جدول ۱. توزیع فراوانی جامعه و تعداد افراد نمونه را به تفکیک طبقات جامعه آماری

مدارس هوشمند	دبیرستان فرزنانگان	۶۷ دانش آموز	۱۳۵ دانش آموز
	دبیرستان روحانی	۶۸ دانش آموز	
مدارس سنتی	دبیرستان حضرت سکینه	۶۷ دانش آموز	۱۳۵ دانش آموز

جمع کل	دبیرستان آزادی	۶۸ دانش آموز	۲۷۰ دانش آموز
	۴ مدرسه		۲۷۰ دانش آموز

در پژوهش حاضر، جهت گرد آوری داده‌های مورد نیاز از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است که ابتدا در یک گروه ۳۰ نفره انجام شد و دارای پایایی $0/80$ و هم‌چنین ضریب آلفای کرونباخ $0/84$ است. طراحی و تنظیم گویه‌ها براساس چهار چوب تئوریک، تعاریف متغیرها و مقیاس‌های اندازه‌گیری صورت گرفته است. پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی شامل: ۳۹ سؤال است که این مقیاس مقولات همکاری و تعاون، رفتار قاطع (خود ابرازی)، خویش‌تن دار و همدلی را در بر می‌گیرد. و سؤالات مربوط به یادگیری خودراهبر، شامل ۵۸ سؤال است و به منظور ارزیابی مؤلفه‌های اساسی پژوهش، از پرسش‌نامه دست ساخته مبنی بر مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت و بر اساس جدول مورگان استفاده گردیده است.

سؤالات ویژه اول: آیا بین یادگیری خود راهبر دانش‌آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد یادگیری خود راهبر

نام متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
یادگیری خود راهبر	۲۰۷/۰۰۸	۲۶/۲۱

با توجه به جدول بالا، می‌توان متوجه شد که میانگین نمرات یادگیری خود راهبر (۲۰۷/۰۰۸) و انحراف معیار آن (۲۶/۲۱) است.

جدول ۳. میانگین و انحراف استاندارد مهارت اجتماعی و ابعاد آن

نام متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
مهارت اجتماعی	۴۹/۳۵	۱۰/۴۶
همکاری و تعاون	۱۳/۸۰	۳/۷۲

۲/۹۸	۱۲/۵۱	رفتار قاطع
۳/۴۵	۱۱/۱۱	خویشتن داری
۳/۰۹	۱۳/۲۶	همدلی

با توجه به جدول بالا می توان متوجه شد که میانگین نمرات مهارت اجتماعی (۴۹/۳۵) و در بین ابعاد، بیشترین میانگین مربوط به مولفه همکاری و تعاون با میانگین (۱۳/۸۰) و کمترین میانگین مربوط به مولفه خویشتن داری با میانگین (۱۱/۱۱) است.

سؤال ویژه اول: آیا بین یادگیری خود راهبر دانش آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟
جهت آزمودن این سؤال از روش آماری تی گروه های مستقل استفاده شده است که نتایج آن در جدول زیر آمده است:

جدول ۴. مقایسه یادگیری خودراهبر دانش آموزان مدارس هوشمند و سنتی

سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار تی	انحراف معیار	میانگین	تعداد	مدارس
۰/۰۰۶	۲۴۰	۲/۷۶	۲۶/۸۸	۲۱۱/۴۸	۱۲۴	هوشمند
			۲۴/۷۳	۲۰۲/۳۰	۱۱۸	سنتی

همانگونه که در جدول بالا مشاهده می شود مقدار تی محاسبه شده برابر با ۲/۷۶ که با درجه آزادی ۲۴۰ در سطح ۰/۰۰۶ ($p < 01/0$) معنادار است، بنابراین نتیجه می گیریم که بین میزان یادگیری خودراهبر دانش آموزان مدارس هوشمند و سنتی تفاوت معنادار وجود دارد و با توجه به جدول می توان بیان داشت که میزان یادگیری خودراهبر دانش آموزان مدارس هوشمند از مدارس سنتی بیشتر است.

سؤال ویژه دوم: آیا بین یادگیری خود راهبر دانش آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟
جهت آزمودن این فرض از روش آماری تی گروه های مستقل استفاده شده است که نتایج آن در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۵. مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی

مدارس	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی	درجه آزادی	سطح معناداری
هوشمند	۱۲۴	۴۹/۲۵	۱۱/۵۹	-۰/۱۴۸	۲۴۰	۰/۸۸
سنتی	۱۱۸	۴۹/۴۵	۹/۱۸			

همانگونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود مقدار تی محاسبه شده برابر با ۰/۱۴۸ که با درجه آزادی ۲۴۰ در سطح ۰/۸۸ ($p > 0/05$) معنادار است، بنابراین نتیجه می‌گیریم که بین میزان مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی تفاوت معنادار وجود ندارد.

سؤال ویژه سوّم: آیا بین ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس سنتی و هوشمند تفاوت وجود دارد؟

جهت آزمودن این فرض از روش آماری تی گروه‌های مستقل استفاده شده است که نتایج آن در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۶. مقایسه ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی

نام متغیر	مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی	درجه آزادی	سطح معناداری
همکاری	هوشمند	۱۲۴	۱۳/۶۷	۳/۸۷	-۰/۵۶	۲۴۰	۰/۵۷
	سنتی	۱۱۸	۱۳/۹۴	۳/۵۶			
رفتار قاطع	هوشمند	۱۲۴	۱۲/۹۱	۳/۱۳	۲/۱۹	۲۴۰	۰/۰۲
	سنتی	۱۱۸	۱۲/۰۸	۲/۷۷			
خویشترن داری	هوشمند	۱۲۴	۱۱/۸۸	۳/۸۵	۳/۴۴	۲۴۰	۰/۰۰۱
	سنتی	۱۱۸	۱۰/۳۸	۲/۷۸			
همدلی	هوشمند	۱۲۴	۱۳/۵۴	۳/۲۷	۱/۴۶	۲۴۰	۰/۱۴
	سنتی	۱۱۸	۱۲/۹۶	۲/۸۸			

همان گونه که در جدول بالا مشاهده می شود دانش آموزان مدارس هوشمند و سنتی تنها در ابعاد رفتار قاطع و خویشتن داری از لحاظ آماری با یکدیگر متفاوت هستند و از لحاظ دو بعد دیگر یعنی همکاری و همدلی تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل شده از یافته های سؤال اول تحقیق نشان داد که بین ابعاد یادگیری خودراهبر دانش آموزان مدارس هوشمند و مدارس سنتی، تفاوت معناداری وجود دارد و می توان بیان کرد که میزان یادگیری خودراهبر دانش آموزان مدارس هوشمند بیشتر از مدارس سنتی است. در تبیین این یافته با یافته های کاظمی (Kazemi, H. 2010) نگاهبان (Negahban, 2012)، سلطانی عربشاهی (Soltani Arabshahi, 2012)، صارمی (Saremi, 2014)، زارع (Zare, 2000) و نادى (Nadi, 2001) بین آمادگی یادگیری خودراهبر دانش آموزان در محیط مجازی با پیشرفت تحصیلی آنها ارتباط وجود دارد و مؤلفه های توانایی کاربرد مهارت های مطالعه و حل مشکل و خودپنداری مثبت، بیشترین توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی و بیشترین ارتباط را با آن دارند. بر اساس این نتایج می توان انتظار داشت که با استناد به نمرات علوم پایه و معدل پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، آمادگی آنها برای خودراهبری پیش بینی شود و مدارس باید برای پاسخ گویی به نیازها و چالش های گوناگون دنیای کنونی، با رویکردهای آموزشی دانش آموز محور، آنان به سمت کسب آمادگی یادگیری خودراهبر سوق دهند. استفاده از فن آوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش انگیزه تحصیلی، ارتقای مهارت پرسش گری، تقویت روحیه پژوهشی، افزایش نمرات درسی و در مجموع بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حد زیاد اثرگذار بوده است. دانش آموزان در یادگیری با روش آنلاین نسبت به دانش آموزانی که به روش سنتی آموزش دیده بودند، عملکرد بهتری داشتند. استفاده از آموزش الکترونیکی تأثیرات مطلوب تری را نسبت به سیستم های سنتی نشان داده و درصد موفقیت بیشتری را به خود اختصاص داده است.

نتایج حاصل از یافته های سؤال دوم این تحقیق نشان داده که با یافته های پژوهش نوراله (Noorollah, 1995)، عباس آبادی (Abbas Abadi, 1997)، شبیری و همکاران (Shobiri et al, 2004)، لشکری پور و همکاران (Lashkari Poor et al, 2006)، قلی زاده و همکاران (Gholizadeh et al, 2007)، چراغیان و همکاران (Cheraghian et al, 2008)، کیامرثی و همکاران (Kiamarsi et al, 2011)، مهدوی قروی و همکاران (Mahdavi Gharvi et al, 2012)، حسینی (Hoseini, 2013) و گالا و وود (Galla and Wood, 2012) همخوانی دارد. در تبیین این یافته می توان گفت مهارت های اجتماعی مناسب سبب می شود که دانش آموزان شایستگی های اجتماعی خود را افزایش دهند

و در جامعه و گروه همسالان وجهه‌ی خوبی به دست آورند و تعاملی مثبت در روابط خود با همسالان، جامعه و معلمان داشته باشند و دامنه‌ی از رفتارهای مقبول را از خود نشان دهند. دانش-آموزانی که از مهارت‌های اجتماعی بالا برخوردار باشند، روابط قوی و مستحکمی با دانش‌آموزان دیگر و مجموعه کلاس برقرار می‌کنند و در کلاس با برقرار کردن ارتباط دیداری و شنوایی مناسب، به فهم بیشتر مطالب نائل گردند و در امتحانات و عملکرد تحصیلی بهتری از خود نشان دهند.

نتایج حاصل شده از یافته‌های سؤال سوم تحقیق نشان داد که میزان ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی متفاوت است. دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی تنها در ابعاد رفتار قاطع و خویش‌داری از لحاظ آماری با یکدیگر متفاوت هستند و از لحاظ دو بعد دیگر یعنی همکاری و همدلی تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش نوراله (Noorollah, 1995)، عباس‌آبادی (Abbas Abadi, 1997)، شبیری و همکاران (Shabiri et al, 2004)، لشکری پور و همکاران (Lashkari Poor et al, 2006)، قلی‌زاده و همکاران (Gholizadeh et al, 2007) چراغیان و همکاران (Cheraghian et al, 2008)، کیامرثی و همکاران (Kiamarsi et al, 2011)، مهدوی قروی و همکاران (Mahdavi Gharvi et al, 2012)، حسینی (Hoseini, 2013)، قلی‌زاده (Gholizadeh et al, 2007)، قلتاش (Gholtash2005)، قاسمی (Ghasemi2014)، و گالا و وود (۲۰۱۲) همخوانی دارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که بین بُعدهای رفتار قاطع و خویش‌داری از لحاظ آماری با یکدیگر متفاوت هستند و از لحاظ دو بعد دیگر یعنی همکاری و همدلی تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند. بین میزان یادگیری خودراهبر دانش‌آموزان مدارس هوشمند و سنتی تفاوت معنادار وجود دارد و می‌توان بیان کرد که میزان یادگیری خودراهبر دانش‌آموزان مدارس هوشمند از مدارس سنتی بیشتر است. به طور کلی نتایج این پژوهش نشان داد که دانش‌آموزانی که در مدارس عادی آموزش می‌بینند با مهارت اجتماعی دانش‌آموزان مدرسه هوشمند تفاوت چندانی ندارد و تفاوت آنها در دو بعد یادگیری الکترونیکی و یادگیری خود راهبر می‌باشد و در مهارت‌های اجتماعی معنی دار نیست در تبیین این نتایج می‌توان به جو رقابتی که در بین دانش‌آموزان مدارس هوشمند وجود داشته، اشاره کرد که ممکن است ایجاد فاصله در بین فراگیران را به همراه داشته باشد و در مدارس توجّهی صورت نمی‌پذیرد؛ به همین دلیل بین مهارت اجتماعی و یادگیری الکترونیکی، تفاوت معنا داری وجود ندارد. ولی همان طور که ملاحظه شد در بعد یادگیری الکترونیکی و یادگیری خود راهبر تفاوت معنا داری بین این دو نوع مدرسه وجود دارد؛ لذا از کاربردهای نتایج پژوهش حاضر می‌توان به این موضوع اشاره کرد که ارزیابی دانش‌آموزان با

توجه به این عوامل، به شناسایی نقاط قوت و ضعف خاص دانش آموزان کمک می کند که باعث تسهیل در ارائه برنامه ریزی مناسب با روش مناسب برای بهبود حالت مهارت اجتماعی دانش آموز می شود. مهارت اجتماعی سبب می شود که دانش آموزان به توانایی و استعداد های خود ایمان داشته باشند و نگاه مثبتی به خود و یادگیری داشته باشند که این نگاه مثبت در فرد انگیزش ایجاد می کند و سبب می شود که فرد با پشتکار و دقت بیشتری به دنبال یادگیری مطالب درسی باشد و از این طریق عملکرد یادگیری بهتری صورت می گیرد. نتایج این پژوهش با نتایج بررسی انجام شده توسط روزنبرگ^۱ (Rosenberg, 2006) بیان می کند کاربرد فن آوری اطلاعات و یادگیری الکترونیکی، هزینه ها را کاهش می دهد، قدرت پاسخ گویی را بالا می برد و محتوای آموزش، سفارشی یا اختصاصی است؛ محتوای این آموزش ها به روز و قابل اعتماد است؛ امکان یادگیری ۲۴ ساعته در هفت روز هفته وجود دارد؛ در وقت استفاده کننده صرفه جویی می شود؛ فرامکانی و از امکان تشکیل گروه یادگیری برخوردار است و قابلیت توسعه دارد، هماهنگ و همسوست. به خاطر وجود این ویژگی هاست که میزان سرمایه گذاری در آموزش های مبتنی بر وب بالاست، زیرا در آن امکان خدمت رسانی دایمی و با ارزش به کاربران، امکان پذیر است.

References

- Asefi, R. & Bahoo, M. & Hamidzade, Gh. (2007). National Grid plans to connect schools to the Internet and network growth. Tehran: Nas press. (in Persian)
- Barrow. L., Markman, L., & Rouse, C. E. (2009). Technology's edge: the educational benefits of computer-aided instruction. American Economic Journal: Economic Policy, 1(1), 52-74.
- Broor, A. W. & Dozhonj, O & Staut. W. Zh. (2004). The online learning (e): transition from traditional teaching and communication strategies; Translation by Mashayekh. F. & Bazargan, A. Tehran. Agah press. (in Persian)
- Chen, H., Wang, Q, & Chen, X. (2001). School achievement and social behaviors: A cross-lagged regression analysis. Acta Psychological Sinica, 33(6), 532-536.
- Daeizadeh, H. & Hoseinzadeh, B. & Ghaznavi, M. (2011). The impact of ICT on students' academic achievement in third grade Khash city. Rahbari va Modiriati Amoozeshi. 4 (4). PP 81-97. (in Persian)
- Fathi, F. & Fatehizadeh, M. & Nasr Esfahani. (2006). A. Czech Social skills transferable to prepare lists of teachers to high school students. Isfahan University Human Sciences Research. Vol .19. pp. 175-206. (in Persian)
- Gandomkaar, T. (2013). The role of non-academic study on social skills and academic performance of high school students Baladeh.

¹ Rosenberg

متوسطه دوم

- Ghahramani, B. (2009). The effect of collaborative learning with an emphasis on social skills of Jigsaw and grade two male students tips on Green Mountain in 2008-2009. Islamic Azad University of Marvdasht. (in Persian)
- Gresham, F.M., and S.N. Elliot. "Manual for the social skills rating system." American Guidance Service (1990).
- Guglielmino, Lucy M. (1977). "Self- directed learning readiness scale." Boca Raton: Guglielmino.
- Heidari, Gh. & Madaloo, Y. & Niaz Azari, M. & Jafari Goloje, A. (2011). Comparison of educational software and traditional way of teaching English academic achievement. ICT in Education. 1 (1) PP 103-115. (in Persian)
- Horton, William. 2009. E-learning by Design. USA: Pfeiffer.
- Iwasiw, C. L. C., (1987), Ther role of the teacher in self-directed Learning, Nurse education Today, 7 (5), pp. 222-227.
- Jaschik, S. (2010). Educes constituent groups online and face to face discussions on topics of interest. Retrieved from <http://www.educause>.
- Journal of ICT in Education. (2011). First year. Vol. 2. Islamic Azad University of Sari.
- Kazemi, H. & Omidi Najafabadi, M. (2013). Factors affecting the level of self-directed learning readiness (SDLR) Students of College of Agriculture, Science and Research Branch of Tehran. Journal of Agricultural Extension and Education, Issue 4, Winter 2013 (20). (in Persian)
- Keramati, H. & Shahraray, M. (2005). Study collaborative learning social skills development in fifth grade math achievement in Mashhad. PhD thesis. Tehran Tarbiat Moalem University. (in Persian)
- Long. B. Huey B., (2009), Skills for self-directed learning [Electronic version], 1-5 retrieved Jun 23rd 2009, from <http://faculty-staff.ou.edu/l/hue.b.long-l/articles/sd/self-directed.html>
- Miles, S, B, & Stipek, D. (2009). Contemporaneous and longitudinal associations between social behavior and literacy achievement in a sample of low-income elementary school children. Child Development, 77, 103
- Mokhtari, A. (2010). Instructional design principles virtual environments Information Technology Management Thesis, Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran. (in Persian)
- Niaz Azari, K. (2005). Behavior and human relations departments of education in the Third Millennium. Tehran. Farashenakhti Andishe Press.
- Rostami, S. & Ahmadnia, Sh. (2010). The contribution of perceived social support components, predict social adjustment of female high school students in the city peers. Journal of Social Research. Forth year. PP 129-138. (in Persian)
- Sabzevar, M. (2013). Compare social learning - emotional and social skills of students in non-government schools and public schools in the city without bags. Journal of Education martyr Chamran University. Sixth Vol. Number 1. 171-188. (in Persian)

- Saffarian, S. & Fallah, V. & Mirhoseini, H. (2011). Comparing the Effects of using educational software and traditional teaching methods on learning mathematics. *ICT in Education*. 1 (2). Pp 21-36. (in Persian)
- Sattari, S. & Mohammadi, P. (2012). Investigate the relationship between the use of information technology and academic achievement of high school students. *ICT in Education*. 1 (4). 81-96. (in Persian)
- Shobiri, F. & Attaran, M. (2008). Taking advantage of educational software junior high school physics and its effect on academic achievement and student engagement in the classroom. *Journal of Education*. 23 (number 89). Pp 69-84. (in Persian)
- Soleimani, N. & Hadadian, A. & Shahrabi, K. (2011). Evaluate and compare the academic achievement and social skills of students and ordinary Chndpayh classes in primary schools. *Journal of Leadership and Educational Administration*. Forth year, Vol. 4. Pp 129-144. (in Persian)
- Soleiman Pour, J. & Khalkhali, A. & Fallah, L. (2011). The impact of ICT-based teaching methods in creating sustainable learning a third-year science class. *ICT in Education*. 1 (2). 77-93.
- Tavangar, H. The impact on creativity and smart schools academic performance of elementary school students in Shiraz Area 1 2013-2014 years. M. A. Thesis. Marvdasht Islamic Azad University. (in Persian)
- Ward, S.M. (2004). Our children's social skills. *Eric Digest*, ERIC Document Reproduction Service, Retrieved www.eric.ed.gov/ERICPortalrecordDetail?acno=ED411279.
- Zare, H. & Saeed, N. & Mousapour, N. & Sarmadi, M. & Hormozi, M. (2011) The fitness of self-directed learning in virtual education and academic achievement. *Journal of Higher Education in Iran*, third year. Vol. 3. (in Persian)
- Zare Davijani, A. (2011). Understanding the impact of ICT on students' academic progress *Psychology, Islamic Azad University Branch. Journal of Education*. 18 (18). 75-94.
- Zsiga, P. L., & Werbster, M. (2007). Why Should Secondary Educators Be Interested In Self-Directed Learning?. *International Journal of Self-Directed social and self-learning skills Learning*, 4(2), 38-41.